

Данак за 1843 у Црној Гори и плате црногорским нахијама од 1843 до 1845

У „Законима отачаства“ од 23 маја (4 јуна) 1833 Ивана Ивановића Вукотића, претседника Правитељствујушћег сената,¹⁾ ријеч је и о завођењу пореза у Црној Гори. Један дио 18. члана тих закона гласи: „...и заповиједа је да и Црногорци сами учине своју касу народњу, да умложе судове, гвардију и школе, како што се остали народ уређује и влада, и зато се прикажује народу да сваки Црногорац и Берђанин има дават у царску касу свака кућа на годину талијер и овај данак да се има плаћат у касу у два пута у годину: о Бурђеву дневи и о Митрову дневи половину тако да буде први почетак о првому Митрову дне да сваки има платит половину, а ако ко узможе и узго[л]е, може вједанпут платит за сву годину. Сваки кнез у своју кнежину да окупи попове да... сваки поп донесе на карту колико је у кога... кућах у инорији и што се у кнежину на кога... да има сваки кнез скупит данак и донијети га у касу цареву. И ако би која кућа не хтела данак платит, то кнез дужан је ис

¹⁾ Д-р Ј. Томановић каже: „...Ови су закони потписани на Цетињу 23 маја 1833, а господар је кренуо пут Русије 7 јуна, дакле док је још био на Цетињу. По томе се види, да је Ивановић, ... узурпирао било на артији највишу власт у држави дајући јој законе. О овим законима, по документима до данас објелодањенијема, није се знало ништа. Гагић... не спомиње их нигдје у својим дописима ни Петру III-ме ни Татишчеву, по чему морамо закључити, да ни њему нијесу били познати; а да су ови закони били „потврђени свјетом главарима црногорским и брдским на скупу“, као што се тврди у њиховом уводу, то би Гагић знао. Отуда излази очевидно, да је ове законе Ивановић тајно држао готове да их прогласи у zgodном часу за вријеме одсуства Петра III-гог, за које није ништа знао ни он, ни главари „црногорски“ (Петар II Петровић—Његош као владалац, Цетиње, 1896, стр. 40).

Овдје Томановић није у праву. 23 маја (4 јуна) 1833 било је на Цетињу „всеобщте собраније“ црногорскога народа на коме су потврђени „Закони отачаства“ и на коме је ријешено да се Петар II пошаље за Русију да би се завладачио. То се види из Његошева писма од 26 маја (7 јуна) 1833 рускоме вице-конзулу Јеремији Гагићу (Цетиње, Архивско одјељење Државног музеја, Приновљени рукописи). 26 маја (7 јуна) 1833 Иван Вукотић је, уосталом, о томе обавјестио, једним својим подужим писмом Јеремију Гагића (Цетиње, Архивско одјељење Државног музеја, Приновљени рукописи).

п[л]еме[н]а... колико људих и узет данак на срамо[ту]... који ће послуша свезат и представит... кастига. Ако ли би какво све племе не кћело [платит] данка, тадар кнез дужан је објавити и Сенат да дитне војску на то племе... данак на срамоту и да кривце кастига...“²⁾.

Црногорски народ који се придржавао оне пословице „Наше горе не трпе регуле“, није се лако мирио са завођењем данка. Он је, усто, био „лишен не само богатства но и средњега бића“. Па ипак су Цетињани, Конаџије и Његуши, и поред све своје сиромаштине, одмах платили данак.³⁾ У понеким дјеловима Црне Горе с његовим прикупљањем није ишло баш тако глатко. У јануару и фебруару 1834 Његош је морао лично да иде у Бјелопавлиће и да га тамо силом сабира.⁴⁾ Његош је ипак, и поред велике муке, тада у томе доста добро успио.⁵⁾ Годишњи данак износио је „од куће по талијер“.⁶⁾

Из Његошева „Објављенија народу црногорскому и брдскому“ од 18/30 септембра 1838 сазнајемо да је тада народ црногорски и брдски био подијељен у три класе. Прва класа је плаћала „по талијер и по“, друга „по талијер“, а трећа „по талијера“.⁷⁾

Приликом разгледања архивске грађе Министарства финансија краљевине Црне Горе нашао је Душан Вуксан 1932 једну књигу из рачуноводства Димитрија Милаковића. То је прошивена књижица са 22 листа. На 17 страница те књижице прибиљежио је Димитрије Милаковић⁸⁾ прикупљени данак у Црној Гори из 1838 до 1841. Вуксан је 1932 објавио у цјелости ту блајничку књигу Милаковићеву.⁹⁾

²⁾ Архивско одјељење Државног музеја на Цетињу, Душан Вуксан, Један пројекат црногорскога законика из доба владике Рада, Записи, Цетиње, 1927, књ. I, стр. 44—51, и д-р Станислав Боровски, Закони отачаства, Подгорица, 1938, стр. 3—10.

³⁾ Писмо Габријела Ивачића од 26 јануара 1834 Губернијалном претсједништву у Задру, Задар, Државни архив, Списи Губернијалног претсједништва за Далмацију 164 (б. Кла. к. X/4. 1834).

⁴⁾ Писмо Његошево од 1/13 марта 1834 Јеремији Гагићу, Архивско одјељење Државног музеја на Цетињу.

⁵⁾ Писмо Његошево од 1/13 марта 1834 Јеремији Гагићу, Архивско одјељење Државног музеја на Цетињу.

⁶⁾ Писмо Његошево од 1/13 марта 1834 Јеремији Гагићу, Архивско одјељење Државног музеја на Цетињу.

⁷⁾ Ово „Објављеније“ ставио нам је љубазно на располагање Марко Шкелчевић с браћом из Црмнице. Објавили смо га у цјелости у своме чланку „Његошев боравак у Бечу 1836 и 1837 и његов покушај да пође у Париз“ (Историски записи, Цетиње, 1954, св. 1, стр. 89 и 90, примједба 38).

⁸⁾ Сад се ова књижица налази у Архивском одјељењу Државног музеја на Цетињу. Посебна акта 1838.

⁹⁾ Душан Вуксан, Финансије владике Рада (1838—1841), Записи, Цетиње, 1932, књ. X, стр. 90—97.

При сређивању историске грађе у Државном архиву на Цетињу нађено је 10 листова на којима је Димитрије Милаковић својом руком пописао скупљени данак у Црној Гори за 1843 и плате појединим нахијама из 1843 до првог јануара 1845.

Због велике важности тога документа доносимо га овдје у цјелости:¹⁰⁾

„Данак за годину 1843“

I. Катунска Нахија:

1. Његуши не плаћају. 2. Бјелице донијеше ф. 300.55; 3. Пјешивци донијеше ф. 816.

4. Озринићи:

а) Чевљани донијеше	— — —	ф. 282.40	} ф. 440.40
б) Велестовци донијеше	— — —	ф. 80.—	
в) Марковљани донијеше	— — —	ф. 78.—	
г) Загређани	— — — —		

5. Цуце донијеше ф. 527.40.

Остаде на оне те су скупили стоку ф-на 10; 6. Комани донијеше ф. 266.40; 7. Загарчани ф. 240.

8. Цетињани:

а) Бајице донијеше	— — — —	ф. 221	} ф. 436.57
б) Доњекрајци	— — — —	ф. 108.57	
в) Очињићи	— — — —	ф. 35.—	
г) Бјелоши	— — — —	ф. 36.—	
д) Угњани	— — — —	ф. 36.—	

9. Ђеклићи донијеше ф. 290.45.

II Бјелопавлићи

1. Петушиновићи донијеше ф. 732.16; 2. Вражегрмци донијеше ф. 543.20.

3. Павковићи	— — — —	ф. 580.—	} 740.—
Они у житу у г. Пера плаћено	— —	ф. 160.—	
На Стана Ружина дуга	— — — —	ф. 3.—	

III. Пипери донијеше — — — — — ф. 712.—2

IV. Ријечка Нахија:

1. Цеклињани донијеше ф. 761.36; 2. Љуботињани донијеше ф. 428.— (Одбих им ф. 22 за заробљене). 3. Добрљани донијеше ф. 191; 4. Косијери донијеше ф. 148; 5. Грађани донијеше ф. 142.

¹⁰⁾ Цетиње, Државни архив, Министарство финансија, фасцикула I.

V. Црничка Нахија:

а) Из Буковика донијеше ф. 111.27; б) из Дупила донијеше ф. 308.44; в) из Бољевића поп Јово донесе ф. 161.44; Годињани донијеше ф. 106; г) Подгорани донијеше ф. 289.14; д) Сотоњићи донијеше ф. 216; е) Глуходољани донијеше ф. 350.30. Остадоше дужни ф. 15.30. ж) Брчељани донијеше ф. 367.20; з) Лимјани донијеше ф. 180.—

VI. Љешанска Нахија донесе ф. 520.—

Церовичани донијеше данка уготово ф. 40.— На дуг оста да даду ф. 8. Дадо им плату на 2цу до јан. 1844 ф. 20. У септ. 1844 да им даде опет ф. 32.

Дадо им опет уготово	—	—	—	—	—	ф. 24	} ф. 32.—
И одбих горњи дуг	—	—	—	—	—	ф. 8	

Плате:

I. Катунска Нахија

1. Његушима 2 плате до 1га маја 1844 по ф. 160	ф. 320.—
2. Бјелицама 2 плате „ „ 120	ф. 240.—
3. Пјешивцима 2 плате „ „ 165	ф. 330.—
4. Озринићима:	
а) Чевљанима 2 плате „ „ 110	ф. 220.—
б) Велестовцима 2 плате „ „ 20	ф. 40.—
в) Марковљанима 2 плате „ „ 20	ф. 40.—
г) Загређанима.	
5. Цуцама 2 плате „ „ 150	ф. 300.—
6. Команима 3 плате „ „ 113.20	ф. 340.—
Н. З. Команима није била дата плата до 1га септ. 1843 год.	
7. Загарчанима 3 плате до 1га септ. 1844	ф. 240.—
8. Цетињанима:	
а) Бајицама 2 плате до 1га маја [1]1844 по ф. 75	ф. 150.—
б) Доњекрајцима 2 плате „ „ 37.30	ф. 75.—
в) Очинићима 2 плате „ „ 12.30	ф. 25.—
г) Бјелошима 2 плате „ „ 12.30	ф. 25.—
д) Угњанима 2 плате „ „ 12.30	ф. 25.—
9) Ђеклићима 2 плате „ „ 90	ф. 180.—
II. Бјелопавлићима 2 плате до 1га маја 1844 по ф. 610	ф. 1220.—
III. Пиперима 2 плате до 1га маја 1844 по ф. 310	ф. 620.—
Н. З. Бива да је свијема горњијема плата плаћена и у септ. 1843 год.	

IV. Ријечкој Нахији:

1. Цеклињанима 2 плате до 1га маја 1844 по ф. 280.— ф. 560.—
(Овијема је помакнута лани у септ. плата).
2. Љуботињанима 2 плате до 1га маја 1844 „ „ 150.— ф. 300.—
(Овијема је дата и лани у септ. плата).
3. Добрљанима 2 плате до 1га маја 1844 „ „ 63.20 ф. 126.40
(Овијема је помакнута лани у септ. плата).
4. Косијерима 2 плате до 1га маја 1844 „ „ 40.— ф. 80.—
(Овијема је помакнута плата лани у септ.).
5. Грађанима једна плата до 1га маја 1844 — — — ф. 60.—
(Ови лани нису доносили данак па нису имали ни плате, па им је помакнута једна плата).

V. Црничкој Нахији:

- а) Буковичанима 2 плате на 2 до 1га маја 1844 ф. 40.—
- б) Дупиљанима 2 плате на 8 и кап. 1га „ „ ф. 200.—
- в) Бољевићима 1 плата на 8 и кап. 1га „ „ ф. 100.—
2гу плату на 8 и кап. 1га — — „ „ ф. 100.—
- г) Подгоранима 2 плате на 8 до 1га — „ „ ф. 160.—
- д) Сотонићима 2 плате на 6 до 1га — „ „ ф. 120.—
- е) Глуходољанима 1 плата до 1га маја 1844 на 8
и 1 капет. — — — — — ф. 100.—
Сувише за помакнуту плату капетану и ону
прву узели су од Пера Мићова коме је лани
плаћена била у септ. — — — — — ф. 20.—
Капетану Јову Пламенцу за полак плату — ф. 20.—
- ж) Брчелјанима 2 плате на 8 до 1га маја 1844 — ф. 160.—
- з) Лимјанима 2 плате на 6 до 1га маја 1844 — ф. 120.—

VI. Љешанској Нахији на 17 друга и кап. 2 плате

- до 1га маја 1844 по 190 ф. — — — — — ф. 380.—
(Овијема је помакнута плата лани у септ.).

Кучима:

- Братоножићима и Брскућанима 2 плате — — ф. 266.40
2 капетана 2 плате по ф. 40 — — — — — ф. 80.—
(Оста им трећа плата, а заложиле за данак 7
малије пушака). Васојевићима 1 плата — — ф. 60.—
(А оставиле у залогу пушку).
- Косоранима — — — — — ф. 33.20
Косоранима опет — — — — — ф. 33.20
1844, 18 окт. Братоножићима чрез г-на Пера опет ф. 40.—
1844, 21 дек. Братоножићима опет — — — ф. 50.—
1844, 21 дек. капетану Вуку — — — — — ф. 20.—

В. Б. То бива да су Братоножићи понијели 3

плате по ф. 90 и капет. 3 плате по ф. 20, а
узели су пушке, а донијеше данка уготово ф. 66.36

Види порњи конат Братоножића, напријед забиљежен точ-
није.

1844, 7 септ. Ђуру војводи чрез Новице — — ф. 20.—
Братоножићима бива ф. 270 и кап. сувише
а Брскућанима ф. 130 и кап. сувише

Братоножићи [ма] и Брскућанима плата је за годину ф.
400, 2 капетана сувише по ф. 60.

Дао сам најприје Братоножићима двије плате

по ф. 90. Чини — — — — —	ф. 180.—
Опет плату трећу до 1га септ. 1844 — — —	ф. 90.—
Сувише дао сам капетану 3 плате ф. 60.—	
Брскућанима дао сам 2 плате по ф. 43. х. 20	ф. 86.40
Сувише капетану 2 плате ф. 40.—	
Још дати треба Брскућанима — — — —	ф. 43.20
1 капетану дати ф. 20.	400

Братоножићи донијеше данка што нијесам предао гру у
конат уготову ф. 66.36

Од Клопоћана сувише	ф. 20.—
У све данка	ф. 86.36
Опет чрез гна Пера Братоножићи	ф. 14.—
	ф. 101.16

Брскућанима и капетану трећа плата ф. 63.20. Брскућани
дали данка ф. 126.45. И ово није предато г.

Катунска Нахија до 1га септ. 1844 год.

1. Његушима ф. 160. Дадо ф. 100. Не одбих ф. 100. 2. Бје-
лицама ф. 120; 3. Пјешивцима ф. 165. 4. Озринићима: а) Чевља-
нима ф. 110; б) Велестовцима ф. 20. Дадо ф. 4, а одбих за жито ф.
1 х. 2. в) Марковљанима ф. 20. Одбих за жито ф. 1 х. 20. г)
Загрећанима. 5. Цуцама ф. 150. 6. Команима ф. 113.20. 7. Загар-
чанима уједанпут 3 плате ф. 240.

8. Цетињанима:

а) Бајицама	ф. 75.—
б) Доњекрајцима	ф. 37.30. Јабучанима, До-
љани [ма] и Почецима — — — —	ф. 12.30
в) Очинићима	ф. 12.30 Кнезу Јову — —
	ф. 25.—
	37.30

г) Бјелошима ф. 12.30; д) Угњанима ф. 12.30.

9. Ђеклићима ф. 90.— Вучедољанима дато —	ф. 10.
Осталијема Ђеклићима — — — — —	ф. 80.

Бјелопавлићима	— — — — — — — —	ф. 610.
Пиперима	— — — — — — — —	ф. 310.

Ријечкој Нахији:

1. Цеклињанима	ф. 280. Дадо уготову	— — —	ф. 260.
2. Љуботињанима	ф. 150, а одбих од лањске	—	ф. 20.
			ф. 280.
3. Добрљанима	ф. 63.20. Кап. Грујицу сувише	—	ф. 20.
	у све		ф. 300.
4. Косијерима	ф. 40		
5. Грађанима	ф. 60. Грађанима уготову	— —	ф. 48.
Дуга од Стефана	— — — — — — — —		ф. 12.
			ф. 60.

Иљу Машову дадох лани ф. 20, које треба одбити од војводе.

Црничка Нахија:

а) Дупиљанима ф. 100; б) Бољевићима ф. 80; в) Подгоранима ф. 80; г) Сотонићима ф. 60; д) Глуходољанима ф. 100. Одбих од дуга ф. 15.30; е) Буковичанима ф. 20; ж) Брчелјанима ф. 80; з) Лимњанима ф. 60; Љешњанима ф. 190. НЗ. одбити од праха ф.

Љешњанима дадо	ф. 100.—	} 190.—
За прах одбих	ф. 90.—	

Зћи капетанима Доње-морачкијема на конат плате ф. 60.—

Плата до 1га јануарија 1845 год.

Катунској Нахији:

1. Његушима ф. 160; 2. Бјелицама ф. 120; 3. Пјешивцима ф. 165; 4. Озринићима: а) Чевљанима ф. 110; б) Велестовцима ф. 20; в) Марковљанима ф. 20; г) Загређанима ф. 10. 5. Цуцама ф. 150; 6. Команима ф. 113.20.— Команима одбио сам плату граховску. 7. Загарчанима ф. 80. 8. Цетињанима: а) Бајицама ф. 75. Кнезу Грујици ф. 20; б) Доњекрајцима ф. 37.30; в) Очинићима ф. 12.30; г) Бјелошима ф. 12.30; д) Угњанима ф. 12.30. 9. Теклићима ф. 90.

Бјелопавлићима:

а) Павковићима ф. 210; б) Петушиновићима ф. 200; в). Вражегрнцима ф. 210. У све ф. 620. Пиперима ф. 310.

Ријечкој Нахији:

1. Цеклињанима ф. 280. Кнезу Грујици сувише ф. 20. 2. Љуботињанима ф. 150; 3. Добрљанима ф. 63.20. Дадох ф. 63.20. 4. Косијерима ф. 40; 5. Грађанима ф. 60.

Црничка Нахија:

1. Дупиљанима ф. 100; 2. Бољевићима ф. 80; 3. Подгоранима ф. 80; 4. Сотонићима ф. 60; 5. Глуходољанима ф. 100; 6. Буковичанима ф. 20; 7. Брчељанима ф. 80; 8. Лимјанима ф. 60; Љешњанима ф. 190.

Капетан колико		2	} Љешевићи;
Бурашковића	— — — — —	3	
Јанковића	— — — — —	2	
Костића	— — — — —	2	
Лопичић	— — — — —	1	} Вулечевић.
Пејовића, Јовићевића и Шовранца	— —	4	
Раџанатовића	— — — — —	2	
Газивода и Дајковића	— — — — —	1	
Стругара	— — — — —	2	
Вујановића	— — — — —	2	
Вукмировића	— — — — —	2	
Додошанима	— — — — —	2	
Улић и Загора	— — — — —	1	
Боковљанин	— — — — —	1	
Иљу Машов	— — — — —	1	

18.“

В. М. Г. Медаковић тврди на једном мјесту своје студије „П. П. Његош, посљедњи владајући владика црногорски“¹¹⁾ „Са сном новчаном помоћи, коју даваше цар руски Црној Гори, утврди владика земаљску управу. Видећи да нема потребе за издржавање правитељства, он одустане од сабирања данка, па би са поносом говорио: „Ја бих мога’ и 100.000 фиурина на годину изцијеђивати из ове сиромашне Црне Горе, али онда не би били више слободни јунаци, већ права фукара. Ваистину, нећу ништа да узимам, већ кад су у свему слободни, нека су и у томе“.

Да ово није Његошево мишљење о плаћању данка него да је то производ Медаковићеве маште, то је лако доказати. Довољно је овдје споменути Његошево „Објављеније народу црногорском у брдском“ од 18/30 септембра 1838. Ту стоји, између осталог: „Даје ви се на знање да имате приправљати о овоме Митрову дне данак, које ћете давати за своје добро и благополучије, као што га сви народи дају у свијет... Од почетка Мојега правленија нијесте се ви показали противни ни једној Мо-

¹¹⁾ В. М. Г. Медаковић, П. П. Његош, посљедњи владајући владика црногорски. Нови Сад, 1882, стр. 112, 113.

јој уредби; Ја се надам да нећете ни овој, но да ће ви мила бит, како она на којој се оснива темељ среће народне...“¹²⁾

А да није било никаквог застоја у купљењу данка у Црној Гори од 1838 до 1851, то се може и помоћу архивске грађе доказати. Књига Димитрија Милаковића о убирању данка из 1838 до 1841 јасно показује да је тада скупљан данак. Димитрије Милаковић је пописао својом руком данак за 1843 у документу који овдје саопштисмо. У Архивском одјељењу Државног музеја на Цетињу чува се један оригиналан документ од 22 јануара (3 фебруара) 1847. И из тога документа је очито да је и тада прикупљан данак у Црној Гори: „Како данас на данашњи дан ми ниже подписани Подгорани обећавамо себе данас суду верховному одговорити за данак прошле године донијети га суду на Цетиње на 15. августа ове године и предати га у руке суду. А за ови се данак подхватамо донијети за свеколике Подгоране и подписујемо се суду: 1. кнез Којица Барјамовић, кр+ст, 2. поп Саво Шепчевић, кр+ст, 3. Станица Филипов Вујачић, кр+ст, 4. Никола Вуков Вукановић, кр+ст, 5. Ђуро Савов Јањевић, кр+ст, 6. поп Радо Хајдуковић, кр+ст, 7. Думо Војинов Јоветић, кр+ст, 8. Ђукан Ивов Вукмановић, кр+ст, 9. Преле Стијепов Вукмановић, кр+ст.

И ми подписани на овој карти не знајући сами писати чинимо својеручне крсте“¹³⁾

Јевто М. Миловић

¹²⁾ Видјети мој чланак „Његошев боравак у Бечу 1836 и 1837 и његов покушај да пође у Париз“, Историјски записи, 1954, књ. X, стр. 90, примједба 38.

¹³⁾ Пошто Душан Вуксан није имао у рукама овај документ Милаковића који малоприје саопштисмо, он је 1936 г. тврдио да „Владика од 1842 па до смрти није опште прикупљао порезу“ [Душан Вуксан, Црногорске финансије у XVIII и XIX вијеку (1723—1883), Записи, 1936, књ. XV, стр. 327].